

Nola egin ordaintzeke alde egiteko

Sekuentzia honetan, ordaindu gabe alde egitearen fenomenoaz jardungo dugu. Horren harira, hitz egiterakoan erabiltzen diren teknika batzuei erreparatuko diegu.

Ariketa hauek dituzu bertan:

- Audioa entzun eta ulermen-galderei erantzun.
- Gaiarekin lotutako lexikoa erabili
- Aditz-izena: **ordaintZEKE**
- Hitz egiterakoan erabiltzen diren elkarrizketa-antolatzaileak: **zera, zeratu**
- Zerbait kontatzerakoan egiten dugun **aditz-elipsiari** erreparatu.

<https://labur.eus/MloVI>

1. Ordaindu gabe ospa egitea

Audioa entzun aurretik gaian sartzen joateko, komentatu ondokoarekin:

– Zer toki edo establezimendutatik uste duzu alde egiten duela jendeak ordaindu gabe?

Entzun orain audioa eta esan ondoko esaldiak bat datozen ala ez entzundakoarekin.

	Egia	Gezurra
1. Sagardotegitik ordaintzeke alde zutenak, azkenean, harrapatu eta isuna jarri zieten.		
2. Sagardotegiko jabeak ez du gustuko bezeroak kexak jartzea erreklamazio-orrietan.		
3. Sagardotegian ordaindu beharreko dirua kopak hartzen gastatuko zutela irizten dio sagardotegiko jabeak.		
4. Hilean bizpahiru lagunek alde egiten dute gasolindegitik ordaintzeke.		
5. Gasolindegietan ordaindu gabe alde egiten dutenak 30 urtetik beherako gazteak izaten dira.		
6. Ordaintzeke alde egin nahi dutela konturatuz gero, atzetik joaten dira korrika gasolindegiko langileak.		
7. Urolako bailaran, leku batetik ordaindu gabe alde egitea kukuarena egitea deitzen diote.		

2. Sinpa egin, alde egin...

Grabazioan erabilitako lexikoan jarriko dugu orain arreta. Erantzun ondoko galderei.

- 1- Ordaintzeke alde egin zuten gazteei buruz, sagardotegiko jabeak dio agertu zirela "prepotentzia batekin". Prepotentzia horren adiera duen beste hitzik bururatzen zaizu?
2. Leku batetik ordaindu gabe joate hori esateko, modu bat baino gehiago ageri dira audioan. Gaztelaniazkoa sinpa (sin pagar) ezagutzen zenuen? Idatzi hemen forma gehiago euskaraz: *alde egin*,
.....

3. Ordaintzeke alde egin zuten

Irratsaioan, behin baino gehiagotan esaten du "ordaindu gabe" alde egin zutela.

Aditz-partizipioa+gabe forma horren pareko egitura da: **aditz-izena+t(z)eke**

- Denda batetik **ordaindu gabe** alde egin zuen. = Denda batetik **ordaintzeke** alde egin zuen.

Osatu esaldiok, hutsuneetan dagokion aditzari t(z)eke forma erantsiz.

esan - pentsatu - konturatu - saiatu - joan - eman - gosald

1. Lasai egon hadi, gizona, kontu horri hainbeste buelta
2. Amak askotan esaten zigun: gogor ezer gutxi lortuko duzue.
3. Horrek beti hanka sartzen du, beti hitz egiten baitu.
4. Zeuk ere ondotxo dakizu, nik, zer egin behar duzun.
5. Hau da marka hau! Eguerdia da eta oraindik nago.
6. nengoen zu eta Lurdes neba-arrebak zaretela.
7. Pirinioetako gailur asko zapaldu ditut, baina oraindik Aizkorriara nago.

4. Zera zeratuz

Erreparatu sagardotegiko jabeak bitan erabili duen aditz honetan:

"Kasuak izaten dira ba, ba aizu, edo txuleta gogorra dago, edo kexaren bat **zeratzen** baduzu ba bueno, bueltatu, eta beste bat atera eta horretan ez dago problemarik, perfektuak ez gara inor. Baina hauek ez zuten ezer **zeratu** alde horretatik: txuletak jan zituzten, dena jan zuten, eta ondo".

Hitz egiterakoan, gogoratzen ez garen edo zehaztu nahi ez den ekintza adierazteko erabiltzen den aditza da **zeratu**:

- Begiratu batera, eta gehiegi **zeratu** gabe, pentsa liteke badagoela hor su-eten moduko bat egitea.
- Jaietarako jendea etortzea oso ongi ulertzen dut, baina etorri al da inor... **zeratzera**?

Beste horrenbeste egiten da **zera** izenarekin:

- Hori konpontzeko, **zerarekin** hitz egitea duzu onena: bezeroak artatzeko arduradunarekin.
- Zu eta bion arteko desberdintasuna **zera** da: zuk gero eta gizarte-maila hobea duzun bitartean, nik gero eta txarragoa dudala...
- Museoak **zera** sinbolizatzen du: «Hemen gaude oraindik, iraun egin dugu, eta ez gara hemendik joango»,
- Aurpegira begiratu eta **zera** esan zion:...
- Ezkondu da, jauna, **zeraren... zerarekin...**

Talde txikitan jarri eta pentsatu konponbide batzuk inor ordaintzeke atera ez dadin sagardotegi edo jatetxe batetik, gasolindegietatik, dendetatik... Saiatu tarteka **elkarrizketa-antolatzaile** horiek erabiltzen: **zera, zeratu...**

- Gasolindegietan arazo hori konpontzeko zera egingo nuke:...
- Sagardotegietan, esate baterako, aurretik zeratzea proposatuko nuke, aurretik ordaintzea.

5. Iritsi, ikusi eta ospa egin nuen

– Ordaintzeke ospa egitearekin lotutako bi kontaketa dituzu audio labur honetan. Entzun audioa eta erreparatu pasadizoarekin batera nola erabiltzen duten aditza.

<https://labur.eus/t1eLd>

Konturatuko zinenez, hitz egiten dugunean askotan **aditz-laguntzailea jan** egiten dugu, **elipsia** egiten dugu:

- Gasteizen trena **hartu** eta hurrengo herrira joaten ziren arrantzan egitera.
- Kobratzailea pasatzen zenean billetea **eskatu** eta ez zeukatela esan zioten.
- Aginagako gasolindegian erregaia botatzen **hasi**, lehengusu batekin **topo egin**, kontu-kontari **hasi**, eta azkenean zer gertatu zen?

– Binaka jarrita, kontatu elkarri entzun dituzuen bi istorioak: bata bat eta besteak bestea. Kontaketari erritmoa emateko, saiatu elipsiak egiten.

– Ba al duzu antzeko pasarterik –zuri edo ezagun bati gertatutakoa–ordaindu gabe alde egin zenuenekoa? Kontatu elkarri eta saiatu aditz-laguntzailearen elipsia egiten.

ERANTZUNAK

1. Ordaindu gabe ospa egitea

Egia	Gezurra
3-4-5	1-2-6-7

2. Sinpa egin, alde egin...

- 1- Prepotentzia horren adiera duen beste hitzik bururatzen zaizu? **harrokeria, hantustea, handikeria**
2. Idatzi hemen forma gehiago euskaraz: *alde egin, ospa egin, hanka egin, martxa, eskapatu, ihes egin, belearena egin...*

3. Ordaintzeke alde egin zuten

esan - pentsatu - konturatu- saiatu - joan - eman - gosald

1. Lasai egon hadi, gizona, kontu horri hainbeste buelta **emateke**.
2. Amak askotan esaten zigun: gogor **saiatzeke** ezer gutxi lortuko duzue.
3. Horrek beti hanka sartzen du, beti **pentsatzeke** hitz egiten baitu.
4. Zeuk ere ondotox dakizu, nik **esateke**, zer egin behar duzun.
5. Hau da marka hau! Eguerdia da eta oraindik **gosaltzeke** nago.
6. **Konturatzeke** nengoen zu eta Lurdes neba-arrebak zaretela.
7. Pirinioetako gailur asko zapaldu ditut, baina oraindik Aizkorriira **joateke** nago.

TRANSKRIPZIOA-1

1. Ordaindu gabe ospa egitea

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Ordaindu gabe alde egitearen fenomenoaz ere galde egin dizuegu. Zuri egin al dizute inoiz “sinpa” bat? Dendaria baldin bazara, tabernaria, jatetxeko jabe baldin bazara..., egin al dizute inoiz “sinpa” bat? Gure inguruan egin duzu galdera, Tamara.

Sare sozialetan zabaldu da Bizkaiko Gatikako gazte batzuek Setien sagardotegitik alde egin zutela ordaindu gabe. Eta gai horretatik abiatuta, informazio gehiago bildu egin nahi izan duzu, ezta?

TAMARA FERRARI KAZETARIA. Hori da, bai. Eta sare sozialetan laguntza eskatu dute Setien sagardotegiko jabeek: kuadrillaren argazki bat zabaldu dute, eta azkenean, gazteak damutu edo, eta afaria ordaindu dute. Eugenio Urruzola da Setien sagardotegiko nagusia.

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Bai.

TAMARA FERRARI KAZETARIA. Eta ba gertatu zena azaldu digu.

SETIEN SAGARDOTEGIKO NAGUSIA. Bueno, guri gertatu zaigu lehengo larunbatean. Baina bueno, nik aspaldi ez nuen holako kasu bat ikusi: ordaindu gabe joatea. Orain dela sei bat, sei urte edo izan(du) zen azkeneko kasu bat, baina orain arte behin ere ez zitzaigun gertatu eta ez dakit nola deskribatu istorioa, porke (zeren) harrituta geratu ginen. Tratamendua (Tratua), guk gure ustez, ona eman gen(d)uen eta gainera kexaren izan (sic) [eman] baligute, ez dakit ba, “libro de reclamaciones” (erreklamazio-liburua) eskatu edo bueno, etorri ziren bezala, oso prepotenteak...

Kasuak izaten dira ba, ba aizu, edo txuleta gogorra da(g)o, edo kexaren bat zeratzen baduzu ba bueno, bueltatu, eta beste bat atera eta horretan ez da(g)o problema(r)ik, perfektuak ez gara inor. Baina hauek ez zuten ezer zeratu alde horretatik: txuleta jan zituzten, dena jan zuten, eta ondo. Baina diru hori gastatu beharrean sagardotegian, ba kubatetan-edo gastatzeko asmoa izango zuten eta... Baina tristea da holako kasu bat gertatu zaizu eta ja zalantzan jartzen hastea. Porke (zeren) niri orain arte ez zitzaidan burutik pasatzen jendeak pagatu gabe alde egingo zu(e)nik, baina zalantza sortzen dizu. Eta gero, gainera, sentsazio hori, ba ondo tratatu dituzu eta hola alde egitea jendea. Jende gaztea zen, bueno gazte-gazte-gazteak ere ez ziren, baina jende elegantea gainera, denak mutilak eta, baina prepotentzia batekin! Harrigarria!

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Bueno, horrelakorik ez da bakarrik sagardotegi, jatetxe edota tabernetan gertatzen. Gasolindegietatik ere jendeak alde egiten du ordaindu gabe, ezta Tamara?

TAMARA FERRARI KAZETARIA. Bai. Donostiako Euro Altza gasolindegian ere egin dugu galdera. Hilero bizpahiruk egiten dute alde ordaindu gabe. Eta ez hori bakarrik: gasolindegian autoa erregaiaz bete, ordaindu gabe hanka egin, eta behin eta berriz gasolindegi berera itzultzen dena ere bada. Mikel Mendiburu, Euro Altzako gasolindegiko zuzendariak, azaldu digu gertatzen ari zaiena azken egunotan.

GASOLINDEGIKO ZUZENDARIA. Oraintxe bertan badaukagu bat azkeneko 15 egunotan atzo egin zuen laugarren aldiz.

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Ordaindu gabe ospa egiten duena harrapatzea erraza da kamerak egon ohi direlako gasolindegietan, Tamara.

TAMARA FERRARI KAZETARIA. Bai. Antza, uste dute ez dituztela harrapatuko edo.

GASOLINDEGIKO ZUZENDARIA. Konparatuta zenbat etortzen diren ez dira hainbeste, baina hilabetero pare bat edo hiru edukitzen ditugu. Eta orduan egiten dute bota eta martxa. Eta gero gu joan behar dugu kameretako makinekin, Ertzaintzara joan, juiziora (epaiketara) iritsi. Azkenean, kobratzen dugu, baina, bueno, lana da. Hori izaten da normalean, turismoetan eta askotan gazteak izaten dira, hogeita piko urteko jendea: 30 euro botatzen dute eta martxa. Ez dakit, pentsatzen dute ez dela ezer pasako, ez dakit zer pentsatzen duten, baina normalean 20-30 urte arteko jendea izaten da.

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Entzule batek esan digu Urola aldean “beliana egin” (belearena egin) esaten diotela ordaindu gabe alde egiteari.

TRANSKRIPZIOA-2

5. Iritsi, ikusi eta ospa egin nuen

MANU ETXEZORTU KAZETARIA. Entzuleen artean ere galdetu dugu ea trikimailu horien biktima izan ote diren. Zer esan digute, Tamara?

TAMARA KAZETARIA. Ba bueno, bihurrikeriaren bat edo kontatu digute. Bai. Hauxe whatsapera iritsitako audioa.

ENTZULE 1. Nik kontatuko dizuet Gasteizko nire lagun batek egiten zuena. Gasteizen trena hartu eta hurrengo herrira joaten ziren arrantzan egitera, ezta? Hola ez zuten billeterik hartzen, eta pika (kobratzailea) pasatzen zenean billetea eskatu eta ez zeukatela. Eta esaten zien: “Nora zoazte?” “Mirandara”. “Bueno, ba orduan, hurrengo estazioan kalera”.

TAMARA KAZETARIA. Beste entzule batek ere, Manu, esan digu Aginagako gasolindegian erregaia botatzen hasi, lehengusu batekin topo egin, kontu-kontari hasi, eta azkenean zer gertatu zen? Ahaztu zitzaiola erregaia ordaintzea. Baina abiatu orduko konturatu zela, gasolindegira itzuli, langileari azaldu... Eta, bueno, umorez hartu zuen, eta ba, barrez hasi zen, eta denak pozik.

